

Лілія Федюк, к. ю. н.

ПРОБЛЕМА ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ В НАУЦІ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

This article focuses on the conceptual investigation of the moral rights of legal entities. It is devoted to the complex investigation of the personal non-property rights of legal entities by analysing foreign scientific publications. The article deals with theoretical questions about the concept of the personal non-property rights of legal entities.

In science of private law the personal non-property rights of legal entities not find enough attention. This problem has not been investigated properly Ukrainian civil law. Fundamental work that was performed used a comprehensive analysis of this problem does not occur. The scientific community interested in only some of the moral rights of these persons.

There are a few scientists from countries of the European Union and the United States that relate to issues of moral rights of corporations, and so are called group rights. They talk about the fact that human rights may have not only individuals, but also their associations, among which we can name and legal entities.

Legal entity has the moral right, based on the rights of individuals. These rights need legal entity to meet the interests of individuals. Even if the legal entity is not created by combining individuals, but by pooling assets – everything exactly it is created to satisfy human interests. Carrying and protecting personal rights, legal entity carries and protects the interests of individuals, which to him somehow involved, either as participants in a legal entity or other interested people in its activities.

Extends the progressive theory of moral rights, following which the moral rights of a legal entity shall be governed by, protected by civil law on a par with the rights of individuals, because they are necessary for the realization of the interests of the people who create the legal entity involved in its activities, make investments, tangible and intangible character.

На сьогоднішній день в суспільному житті роль юридичних осіб значно зростає. Дані суб'єкти об'єднують інтереси фізичних осіб задля досягнення їхніх спільних цілей. У фізичних осіб, які діють самостійно менше шансів досягти своєї цілі. Об'єднуючись зі своїми однодумцями, результативність діяльності людини значно зростає.

Для ефективної діяльності юридичної особи їй необхідні особисті немайнові права. Основою для будь-якої особи повинна бути духовна, моральна сфера, тому для юридичної особи ці права складають базу для її матеріального втілення.

В приватноправовій науці питання особистих немайнових прав юридичних осіб не знайшов особливої уваги. Дана проблема не

досліджувалась належним чином українською цивілістикою. Фундаментальних праць, які проводили б комплексний аналіз цієї проблеми не зустрічається, до цього часу наукове товариство цікавили лише деякі особисті немайнові права даних осіб.

Зустрічаються декілька цікавих праць вчених з держав Європейського Союзу і Сполучених Штатів Америки, які зачіпають проблему моральних прав корпорацій, а також так званих групових прав. Вони говорять про те, що правами людини можуть володіти не лише окремі люди, але і їх об'єднання, серед яких ми можемо назвати і юридичних осіб.

Зі слів західних вчених, деякі юридичні особи можуть мати конституційні права, такі як права на свободу преси, свободу від наклепу, необґрунтованого обшуку¹. Говориться, що організації як особи мають соціальні права². Не вдаючись зараз до аналізу названих прав, можемо аргументувати, що їх можна віднести також до цивільних особистих немайнових прав юридичних осіб.

Дискутується в працях про те, що юридичних осіб можна вважати моральними особами, а також надавати їм можливість мати моральні права. ідентифікація корпорації з фізичними особами, на думку Патріції Верган, є достатньо сумнівним висновком. За її словами, деякі теоретики пішли так далеко, що стверджують, якщо приписування особистості корпорації є помилкою, то корпорація є лише об'єднанням громадян. Відповідно до цього, корпорація, загалом, не є особливим суб'єктом, таким чином, не можна приписувати їй особисті права і обов'язки. Скоріше всього, люди, які працюють, управляють корпорацією, повинні нести відповідальність за так звані «корпоративні дії», і є володільцями корпоративних привілеїв або звинувачень. Інколи корпорації порівнюються з організмом або машиною, інші позиції зосереджуються на моральних відносинах корпорацій із суспільством з точки зору теорії суспільного договору чи деяких уявлень про соціальну відповідальність. Вчена критично підходить до цих теорій в праці «Особи, права та корпорації»³. Ми вважаємо, що юридичні особи повинні мати свої права, не залежно від того, що вони можуть створюватися об'єднанням людей.

¹ Kelley, C.R. (August 1979). The Constitutional Rights of Corporations Revisited: Social and Political Expression and the Corporation after First National Bank v. Bellotti. *Georgetown Law Journal*, 1384.

² Orts, E.W. (2013) *Business Persons: A Legal Theory of the Firm*. Oxford: Oxford University Press.

³ Werhane, P.H. (1985). *Persons, Rights, and Corporations*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 34.

Інший вчений, Пітер Френч, в своїй праці «Корпорація як моральна особа», навпаки позитивно відноситься до прав даної юридичної особи. Він стверджує, що корпорації можуть бути розвинутими моральними особами та мати привілеї, права та обов'язки, які надаються нормальній моральній особі. Корпорації є членами морального співтовариства, подібно до біологічних аналогів, і ніхто не може стверджувати, що корпорації є лише особами, тому що насправді корпорації інколи розглядаються подібно до людей¹. На наш погляд, ця позиція дещо перевищує значення природи юридичної особи, оскільки вона не може в цілому розглядатися подібно до людей. Крім того, термін «моральна особа» неприйнятний для наших традицій права.

Вважається спірним висловлювання, що юридична особа є чистою фікцією і зобов'язана своїм існуванням творчому акту держави², і що всі юридичні особи є творіннями закону, оскільки вони є попередньо існуючими соціальними особами³.

Зазначалось припущення, що якщо корпорації мають природу моральних особистостей, то вони стають об'єктом дивних моральних суджень. Під цією точкою зору злиття двох корпорацій буде тлумачитись як канібалізм, відміна статуту корпорації буде вищою формою покарання⁴. Проте П. Френч не говорив, що корпорації подібні до біологічних осіб, хоча його критикують також за змішування корпоративних дій з діями працівників від імені корпорацій. Він говорив про корпорацію як окрему юридично встановлену особу, а не просто сукупність індивідів⁵.

Моральні та інші проблеми інколи вступають в процес прийняття рішень корпорацій, навіть в корпораціях, які діють як формальні організації. Також моральні проблеми вступають в корпоративне прийняття рішень іншим способом. Оскільки корпорації, на відміну від машин, існують в суспільно-політичному контексті, неможливо нехтувати всіма соціальними впливами, бо машина не зможе відповісти на тиск, якщо тільки це не програмувалось, щоб так зробити

¹ French, P.A. (Number 3, 1979). The Corporation as a Moral Person. *American Philosophical Quarterly*, 207–215.

² Hallis F. (1930), *Corporate Personality*. Oxford : Oxford University Press, 102.

³ French, P.A. (Number 3, 1979). The Corporation as a Moral Person. *American Philosophical Quarterly*, 208, 209.

⁴ Konrad, R. (April 25, 1980). *Morality and Corporations: Avoiding Schizophrenia*. Detroit, Michigan: American Philosophical Western Division Meetings.

⁵ French, P.A. (1979). The Corporation as a Moral Person. *American Philosophical Quarterly*, 3, 34.

чи вимагати, щоб вчинити так згідно закону. Але корпорації управляються людьми, і часто відповідають на тиск¹.

Дехто стверджує, що корпорації частково діють подібно до істот: вони взаємодіють із суспільством через різні зворотні механізми зв'язку, очікують реакції від інших істот, часто діють відповідно до видів зворотного зв'язку, який вони отримують від суспільства. І якщо ця модель описує корпорації, то це аргументує можливість існування корпорації, яка приймає моральні цілі відносно критики чи схвалення оточуючих².

Соціальна договірна концепція зосереджена, передусім, на статусі в суспільстві. Згідно позиції соціальної договірної теорії, корпорацію санкціонує суспільство, щоб діяти в ньому. Корпорація вчиняє деякі неявні зобов'язання перед цим суспільством, які формують основу для цивільного договору між корпораціями та суспільством. Корпорації дозволяється існувати, як продуктивній організації, щоб збільшити благоустрій через задоволення споживача та інтереси працівника³.

Різні теорії розуміння корпорації показують, за словами Патриції Верган, що корпорації служать цілеспрямованими системами. Підкреслюється важлива роль корпоративної діяльності, визначається, як корпорації можуть прийняти безкорисні моральні цілі. Соціальна договірна теорія робить акцент на моральних відносинах між корпораціями та суспільством, але жодна з цих теорій не відповідає на питання, що унікального є в характері корпорацій⁴.

Існують ще концепції відносно можливості групи мати права людини. Так як юридичні особи можуть представляти собою об'єднання людей, ми розглядаємо дані позиції в прив'язці до юридичної особи.

Відносно питання, чи можуть інтереси групи мати такий же захист соціальних та культурних прав, як індивідуальних, Альберт Кальсаміглія підходить негативно через дві причини. По перше, ефективні гарантії для цих прав, котрі повинні бути реальними, будуть залежати від призначення економічних ресурсів, які в умовах

---

¹ Goodpaster, E.K. (1984). Testing Morality and Organizations. *The International Journal of Applied Philosophy*, 2, 35.

² Werhane, P.H. (1985). *Persons, Rights, and Corporations*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 44.

³ Donaldson, T. (1982). *Corporations and Morality*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 14.

⁴ French, P.A. (Number 3, 1979). The Corporation as a Moral Person. *American Philosophical Quarterly*, 48.

суспільного дефіциту, не можуть вимагатися для групи. По друге, число законних прав збільшується так само, як можливості конфлікту. Внаслідок цього індивідуальності постраждають від суттєвої втрати законної впевненості, якщо групові права будуть розумітися так само як індивідуальні права¹. На наш погляд, такі аргументи необґрунтовані, і вони не можуть перешкоджати тому, що група людей може використовувати права окремих осіб.

Колективні права повинні існувати, тому що аспект інтересу багатьох людей виправдовує зміст чого-небудь особистого в ньому. Інтереси індивідуумів як членів групи для суспільного блага та права є правильним, тому що це служить їх інтересам як членам групи. Інтерес єдиного члена цієї групи в цьому суспільному об'єднанні є само собою благом, зобов'язує іншу особу стримуватись від порушення його права. Самовизначення є не просто благом фізичної особи, але й колективу, тому що інтерес людей в цьому плані виникає з того факту, що вони є членами групи. Хоча багато індивідуумів має інтерес до самовизначення їх в суспільстві, інтерес до будь-якого одного з них не стримує інших, щоб задовільними цей інтерес. В загальному плані для суспільства вигідні невіддільні цивільні блага. Якщо суспільство толерантне, освічене, якщо воно переймається почуттям поваги до людини, то це по своїй суті є суспільним благом. Проживання в суспільстві з такими характеристиками в цілому є корисним і для окремих осіб. Такі суспільні блага визначаються як колективні блага, проте інтереси й схильності кожної людини в кожному випадку врахувати неможливо².

Чарльз Тейлор відстоює тезу, що всі суспільні та соціальні блага зводяться до індивідуальних благ з атомістичної точки зору на суспільство. Здається правдоподібним, щоб думати про колективи з точки зору людей, котрі є їх частиною. Видається очевидним, що немає нічого іншого, ніж індивідууми: тобто такі речі як статuti, соціальні та культурні установи існують тому, що існують індивідууми, котрі їх придумують, приймають рішення та діють. Кожне благо в нашому соціальному житті може пояснюватися з точки зору індивідуальних благ. За рахунок скорочення визначеного типу суспільних благ до сукупності індивідуальних благ, ми не можемо охопити колективне визначення змісту наших думок і переживань. Дані блага формують характер тої чи іншої групи, і хоча ми можемо впробувати їх в ізоляції як окремі особи, це буде не результативно,

¹ Calsamiglia, A. (1989). *Sobre el principio de igualdad*. J. Muguerza Madrid: Debate.

² Raz, J. (1986). *The Morality of Freedom*. Oxford: Oxford University Press, 199, 208.

тому соціальні блага незрозумілі без фону, який надає їм конкретний та загальний зміст. Якщо ми будемо ігнорувати різницю між простим суспільним благом та соціальним благом, загубиться один з важливих аспектів соціального життя людських істот¹.

Мова колективних (чи групових) прав набуває свого повного значення, якщо справа доходить до захисту загальних інтересів групи людей. Виходячи з цього, можна надати висновок про концепцію колективних прав: визнання того, що існують індивідуальні інтереси в соціальних благах, являє собою важливий крок вперед у розумінні специфічної природи деяких вимог цих груп. Неус Турбіску Касальс визначає колективні чи групові права, як права, котрі захищають особисті інтереси в соціальних благах. В якості прав особи, групові (колективні) права служать для захисту важливих інтересів фізичних осіб².

За словами Джеймса Гріффіна, групові права є найбільш цікавою формою прав людини, і їх форма не повинна бути применшена до індивідуальних прав членів групи. Це повинні бути права, котрі деякі групи мають тільки завдяки існуванню таких груп. З одної сторони це важко зрозуміти, як групові права та права людини пов'язані між собою. Дехто стверджує, що ці права, чи багато з них, приведені в галузі прав людини, і тому вони мають статус прав. Справедливо, що зовсім недавня поява групових прав є частиною широкомасштабного сучасного руху, і щоб зробити дискурс з приводу цих прав, проводиться важлива робота в області етики³.

Термін юридичної особи дехто розглядає в розумінні штучної особи, і до них відносить корпорації, школи, клуби. Ці особи можуть вирішувати, діяти, відповідати за свої дії, мають обов'язки, відшкодовують збитки і тому подібне. Робиться висновок, що групи можуть бути такими особами, тільки якщо вони мають внутрішню організацію, яка дозволяє їм вирішувати, діяти, а юридичні особи це мають, тому можуть мати групові права⁴.

Кращим аргументом для пояснення приналежності юридичній особі індивідуальних прав особи є його формування, виходячи з благ. За словами Д. Гріффіна, варто віднайти клас благ фізичної особи з роду важливості, що притягує захист даних прав. В одному

¹ Taylor, C. (1995). *Philosophical Arguments*. Cambridge, M.A.: Harvard University Press, 127–145.

² Casals, N.T. (2006). *Group Rights as Human Rights: A Liberal Approach to Multiculturalism*. Netherland: Springer, 55, 56.

³ Griffin, J. (2008). *On Human Rights*. New York: Oxford University Press, 256.

⁴ Griffin, J. (2008). *On Human Rights*. New York: Oxford University Press, 257.

випадку для групових прав впливає цей випадок для прав фізичної особи, і це потребує віднайти блага, котрі можуть бути приписані лише певній групі. Потім можна показати, що даний новий вид блага притягує захист нового виду права, а точніше права групи. Якщо ця форма аргументації успішна, то можна отримати права, котрі не зводяться до прав громадян. Далі потрібно групувати блага спеціального виду, а вони не можуть бути просто суспільними благами. Загальні блага не мають чітких меж, а призначення благ в тому, щоб приносити користь певним людям. Його здійснення для одних не повинно конкурувати з його здійсненням іншими. Перевага групових благ у тому, що ними користується кожний член групи індивідуально¹.

Таким чином, юридична особа має особисті немайнові права, виходячи з прав фізичних осіб. Дані права потрібні юридичній особі для задоволення інтересів фізичних осіб. Навіть якщо юридична особа створюється не шляхом об'єднання фізичних осіб, а шляхом об'єднання майна – все одно вона створюється для задоволення людських інтересів. Здійснюючи і захищаючи особисті немайнові права, юридична особа частково здійснює і захищає інтереси фізичних осіб, які до нього так чи інакше причетні: чи це учасники юридичної особи чи інші зацікавлені в його діяльності люди.

Виходячи з цього, хочемо висунути прогресивну теорію особистих немайнових прав, відповідно до якої особисті немайнові права юридичної особи повинні регулюватися, охоронятися цивільним правом нарівні з правами фізичної особи, тому що вони необхідні для реалізації інтересів людей, котрі створюють юридичну особу, беруть участь в її діяльності, роблять вклади матеріального та нематеріального характеру.

Bibliography:

1. Kelley, C. R. (August 1979). The Constitutional Rights of Corporations Revisited: Social and Political Expression and the Corporation after *First National Bank v. Bellotti*. *Georgetown Law Journal*.
2. Orts, E. W. (2013). *Business Persons: A Legal Theory of the Firm*. Oxford: Oxford University Press.
3. Werhane, P. H. (1985). *Persons, Rights, and Corporations*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
4. French, P. A. (1979). The Corporation as a Moral Person. *American Philosophical Quarterly*, 3.
5. Hallis, F. (1930). *Corporate Personality*. Oxford : Oxford University Press, 102.

¹ Griffin, J. (2008). *On Human Rights*. New York: Oxford University Press, 258–266.

6. Konrad, R. (April 25, 1980). *Morality and Corporations: Avoiding Schizophrenia*. Detroit, Michigan: American Philosophical Western Division Meetings.
7. Goodpaster, E. K. (1984). Testing Morality and Organizations. *The International Journal of Applied Philosophy*, 2.
8. Donaldson, T. (1982). *Corporations and Morality*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
9. Calsamiglia, A. (1989). *Sobre el principio de igualdad*. J. Muguerza Madrid: Debate.
10. Raz, J. (1986). *The Morality of Freedom*. Oxford: Oxford University Press.
11. Taylor, C. (1995). *Philosophical Arguments*. Cambridge, M.A.: Harvard University Press.
12. Casals, N. T. (2006). *Group Rights as Human Rights: A Liberal Approach to Multiculturalism*. Netherland: Springer.
13. Griffin, J. (2008). *On Human Rights*. New York: Oxford University Press.